

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

INNOVATION INVESTMENT ATTRACTION PROVIDING FOR INDUSTRIAL ENTERPRISES

У статті розглянуто основи забезпечення інвестиційної привабливості інноваційної діяльності промислових підприємств України. Уточнено фундаментальні поняття теорій інноваційного та інвестиційного менеджменту. Окреслено економічну природу ефективності інноваційної діяльності. Проаналізовано види ефектів, що можуть бути отримані від реалізації інноваційної діяльності, а також методи оцінки її ефективності. Визначено роль та місце інвестиційного забезпечення для ефективності інноваційної діяльності. Визначено основні фактори, що впливають на інвестиційну привабливість інноваційної діяльності промислових підприємств. Проаналізовано методи оцінки інвестиційної привабливості. Визначено ті методи, використання яких доцільне на вітчизняних промислових підприємствах. Встановлено та проаналізовано взаємозв'язок між інвестиційною привабливістю та ефективністю здійснення інноваційної діяльності.

Ключові слова: інноваційно-інвестиційна діяльність, інвестиційна привабливість, ефективність інноваційної діяльності.

В статье рассмотрены основы обеспечения инвестиционной привлекательности инновационной деятельности для промышленных предприятий Украины. Уточнены фундаментальные понятия теории инновационного и инвестиционного менеджмента. Определена экономическая природа эффективности инновационной деятельности. Проанализированы виды эффектов, которые могут быть получены от реализации инновационной деятельности, а также методы оценки ее эффективности. Определены роль и место инвестиционного обеспечения для эффективности инновационной деятельности. Определены основные факторы, влияющие на инвестиционную привлекательность инновационной деятельности промышленных предприятий. Выделены и проанализированы методы оценки инвестиционной привлекательности. Определены те из них, использование которых целесообразно для украинских промышленных предприятий. Установлено и проанализирована взаимосвязь между инвестиционной привлекательностью и эффективностью осуществления инновационной деятельности.

Ключевые слова: инновационно-инвестиционная деятельность, инвестиционная привлекательность, эффективность инновационной деятельности.

This article describes the theoretical and methodological foundations for the investment attractiveness of innovative activity of industrial enterprises of Ukraine. The basic concepts of the theory of innovation and investment management are clarified in it. The role of innovative activity in the development of industrial enterprise is defined. The economic substance of the effectiveness innovative activity is described. Types of effects of innovation and methods for evaluating its effectiveness were analyzed. The role and types of investments are outlined. The

main factors providing innovative investment appeal of industrial enterprises are defined. The place of investment attractiveness of innovative activity of industrial enterprises was determined. The methods of evaluation of investment attractiveness were identified and analyzed. Rational methods for evaluating the investment attractiveness of Ukrainian industrial enterprises are justified. Correlation between investment attractiveness and efficiency of innovative activity are analyzed.

Keywords: innovation investment activities, investment attractiveness, efficiency of innovation.

Вступ. Для подолання кризового стану, розвитку та забезпечення конкурентних переваг в сучасних умовах вітчизняні підприємства фокусують свою увагу на інноваційній діяльності. Саме впровадження інноваційних продуктів та технологій надасть змогу завоювати та втримати нові ринкові сегменти. Реалізація інноваційної діяльності на підприємстві завжди потребує додаткових капіталовкладень. Зважаючи на це, сформувався новий вид економічної діяльності – інноваційно-інвестиційна. За оцінками фахівців, саме зниження інвестиційної активності, що відбувається останні роки, і, як наслідок, відсутність коштів є найбільшою проблемою, що стримує інноваційний розвиток. Тому питання підвищення інвестиційної привабливості інноваційної діяльності є надзвичайно актуальним.

Питання оцінки інвестиційної привабливості та шляхів її підвищення, в тому числі й для сфери інноваційної діяльності, у своїх працях розглядали вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема І. Бланк, Ю. Блех, Е. Брігхем, А. Буренін, А. Гайдуцький, У. Гетце, М. Грідчина, М. Зинюк, К. Ізмайлова, А. Калина, М. Конєва, Г. Лещук, Т. Малова, О. Ольшанський, А. Пересада, В. Федоренко, Б. Щукін, В. Яценко та інші [1, 2].

Постановка завдання. Основним завданням даної статті є визначення характеру взаємозв'язку між ефективністю інноваційної діяльності та інвестиційною привабливістю підприємства, а також аналіз методів їх оцінки.

Методологія. Дослідження проводилося на основі загальнонаукової методології, що передбачає системний підхід до вирішення висунутих завдань. Використано методи економічного, логічного та причинно-наслідкового аналізу. Теоретичною базою дослідження стали положення та висновки, що містяться в наукових працях вітчизняних і зарубіжних економістів. Інформаційну базу дослідження склали літературні та інші інформаційні джерела за даною темою.

Результати дослідження. Більшість вчених визначають інноваційно-інвестиційну діяльність, як інноваційну діяльність, що пов'язана з капітальними вкладеннями в інновації [3]. Тобто, інноваційно-інвестиційну діяльність підприємства можна розглядати, як інвестування в інноваційну діяльність. Залежність між інвестиціями та інноваціями є дуже тісною. При достатньому рівні фінансового забезпечення підприємство має можливість успішно здійснювати інноваційну діяльність. В свою чергу, ефективна інноваційна діяльність привертає увагу інвесторів та забезпечує підприємству високий рівень інвестиційної привабливості.

На сьогоднішній день існує дуже багато визначень поняття «інновація» даних відомими вітчизняними та закордонними вченими, проте, в науковій літературі, найбільш часто зустрічається наступне визначення: «інновація» – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [3]. Інноваційна діяльність – це діяльність, яка спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг [3].

Об'єктами інноваційної діяльності є: інноваційні програми і проекти, нові знання та інтелектуальні продукти, виробниче обладнання та процеси, інфраструктура виробництва і підприємництва, організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва і (або) соціальної сфери, сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки, товарна продукція, механізми формування споживчого ринку і збуту товарної продукції [4].

У 2014 році інноваційною діяльністю у промисловості займалися 1609 підприємств, що становить 16,1% всіх усіх промислових підприємств України (за виключенням окупованих територій). Відносно невеликий відсоток інноваційних підприємств зумовлений відсутністю достатнього рівня фінансування, а також дефіцитом кваліфікованих кадрів. У 2014 році частка виконавців наукових робіт, досліджень та розробок склала 0,5% у загальній кількості зайнятого населення. В той же час, за даними Євростату, в розвинених європейських країнах цей показник є набагато вищим. Найвищою частка була у Фінляндії (2,28%), Данії (2,18%), Швейцарії (1,37%), Норвегії (1,81%) та Словенії (1,34%); найнижчою – у Румунії (0,30%). В Україні відносно вищим рівнем інноваційної активності підприємств характеризуються такі області: Херсонська, Запорізька, Івано-Франківська, Харківська, Миколаївська, Сумська, Кіровоградська, Одеська, Львівська, а також місто Київ. На сьогоднішній день, машинобудівні підприємства, що здійснюють інноваційну діяльність складають 27% від загальної кількості промислових підприємств України. Найбільший відсоток введення та розробки інноваційних продуктів належить галузі фармацевтики (38%) [7].

Наразі не існує загальноприйнятої узагальненої системи показників ефективності інноваційної діяльності промислового підприємства. Для її відображення використовується ціла низка економічних та фінансових показників, що характеризують чотири різновиди ефектів від впровадження та реалізації інновацій: економічний, науково-технічний, соціальний, екологічний.

Інвестори при прийнятті рішень щодо фінансування інноваційної діяльності в основному орієнтуються на систему показників фінансово-економічної ефективності, що відображають можливість окупності

вкладених коштів. Кожний інвестор самостійно визначає цю систему, виходячи з особливостей інноваційного проекту, сфери діяльності підприємства, макроекономічних показників розвитку країни тощо.

Економічний ефект від здійснення інноваційної діяльності забезпечує не лише отримання прибутку, а й комплексний розвиток організації та підвищення добробуту її співробітників. Економічний ефект характеризують такі показники, як: прибуток від ліцензійної діяльності; прибуток від впровадження винаходів, патентів, ноу-хау; зростання обсягів продажів; підвищення ефективності використання виробничих потужностей; зростання фондівіддачі; прискорення оборотності оборотних коштів тощо. Економічний ефект від здійснення інноваційної діяльності підприємством є одним з ключових моментів при прийнятті рішення про інвестування.

Інші види ефекту також несуть у собі потенційний економічний ефект, тобто, такий, який у майбутньому перетвориться на економічний, або посилить його.

Науково-технічний ефект відображає власне рівень інноваційності розробки та може характеризуватися наступними показниками: збільшення кількості прогресивних технологій та технологічних процесів; підвищення рівня конкурентоспроможності продукції на ринках промислово розвинутих країн тощо.

Соціальний ефект відображає зростання благополуччя працівників підприємства, й описується такими показниками, як: приріст доходу працівників підприємства; підвищення ступеня задоволення потреб працівників; зростання рівня безпеки умов праці та їх покращення; збільшення кількості робочих місць на підприємстві; підвищення кваліфікації працівників тощо.

Екологічний ефект характеризується наступними показниками, як: зниження шкідливих викидів в атмосферу, ґрунт, воду; зниження відходів виробництва; підвищення ергономічності та екологічності виробництва; підвищення рівня екологічності та ергономічності товарів тощо [3].

Визначення рівня ефективності інноваційної діяльності передбачає її комплексну оцінку та детальний аналіз. Метод оцінки та критерії оцінювання для кожного окремого випадку обираються індивідуально з урахуванням особливостей діяльності підприємства та мети проведення аналізу. Найпоширенішими показниками ефективності інноваційної діяльності підприємства та інноваційних проектів зокрема, які ураховують фактор часу, є: точка беззбитковості, чистий дисконтований дохід, внутрішня норма прибутку, термін окупності інвестицій, коефіцієнти рентабельності тощо. За допомогою оцінки ефективності окремих інноваційних проектів та загальної ефективності інноваційної діяльності промислового підприємства, потенційні інвестори оцінюють доцільність та надійність інвестиційного проекту [2].

Оскільки, інноваційна діяльність підприємства являє собою сукупність окремих процесів та стадій, ефективність інноваційної діяльності визначається рівнем інтегрованості всіх елементів в єдине ціле та рівнем

забезпеченості фінансування. Саме фактор достатнього фінансування є вирішальним при здійсненні інноваційної діяльності.

Ефективність інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства являє собою сукупний ефект від здійснення інноваційної діяльності та вкладання інвестицій в дану сферу. Чим більший інвестиційний потік, тим більше можливостей для розробки, розвитку та впровадження інноваційних проектів.

Інвестиції визначаються як: а) всі види активів (коштів), що вкладаються в господарчу діяльність з метою отримання доходу; б) видатки на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного капіталу, а також на пов'язані з цим зміни оборотного капіталу, оскільки зміни у товарно-матеріальних запасах здебільшого залежать від руху видатків на основний капітал; в) довгострокові вкладення капіталу у підприємницьку діяльність з метою одержання певного доходу (прибутку) [3].

Інвестиції можуть бути реальними та фінансовими. Реальні інвестиції – це вкладання коштів у розвиток виробничих основних фондів, отримання нематеріальних активів і приріст виробничих запасів (сировина, матеріали, напівфабрикати та ін.). Реальні інвестиції в свою чергу поділяються на капітальні вкладення (які забезпечують відтворення виробничих основних фондів), інноваційні інвестиції (що забезпечують придбання чи формування на підприємстві нематеріальних активів) та інвестиції в матеріальні оборотні активи (що забезпечують приріст запасів). Фінансові інвестиції – це вкладання капіталу у фінансові активи, що генерують інвестиційний прибуток [5].

Основним джерелом фінансування інноваційних витрат вітчизняних промислових підприємств є власні кошти. В 2014 році дана сума склала 6540,3 млн. грн. (85% загального обсягу витрат на інновації). Кошти з державного бюджету отримали лише 9 підприємств, з місцевих бюджетів – 12. Кошти вітчизняних інвесторів отримали 6 підприємств, а іноземних – 11. Загальний обсяг інвестицій становив 146,9 млн. грн. (1,9%). Кредитами скористалося 39 підприємств, обсяг яких становив 561,1 млн. грн. (7,3%). Отже, очевидно, що кількість інвестицій, залучених для реалізації інноваційної діяльності промислових підприємств, є дуже малою. Насамперед, це пов'язано із низьким рівнем інвестиційної привабливості та великим рівнем ризику інвестування. І іноземні, і вітчизняні інвестиції отримують ті підприємства, які мають найбільший рівень інвестиційної привабливості та перспективи розвитку [7].

Інвестиційна привабливість промислового підприємства, в загальному розумінні, впливає із ефективності його діяльності. Чим вищі показники успішної діяльності компанії на ринку, тим вищий рівень інвестиційної привабливості. Інвестиційна привабливість підприємства – це інтегральна характеристика підприємства з позиції перспектив розвитку, обсягу та можливостей збуту продукції, ефективності використання активів та їх ліквідності, стану платоспроможності і фінансової стійкості [6].

Одним з ключових факторів забезпечення інвестиційної привабливості є вартість акцій підприємства та динаміка зміни даного показника [6].

Стабільне зростання вартості цінних паперів підприємства свідчить про його стабільний розвиток, а отже має сильний позитивний вплив на інноваційну привабливість, запевняючи інвесторів про надійність вкладень. Важливими також є фінансові показники, рівень рентабельності, показники платоспроможності, показники ділової активності, доцільна й ефективна інноваційна стратегія, яка має бути вдало інтегрована в загальну стратегію підприємства. Важливим також є й загальна ефективність інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства, яка, насамперед, залежить від реальних наслідків інвестування капіталу. Її описують ефективність інвестицій.

Ефективність інвестицій – це кінцевий результат, що очікується або фактично досягається за рахунок здійснення інвестицій. Він може виражатися у додатковій сумі товарообігу (обсягу продажу), валового або чистого доходу (прибутку), грошового потоку та амортизаційних відрахувань з вартості матеріальних і нематеріальних активів підприємства [5].

Ефективність діяльності характеризує кількісне співвідношення показників результатів і витрат на їх досягнення. Для оцінки результатів інвестиційного процесу підприємства використовують велику кількість методів. Основні з них подані в таблиці.

Таблиця

Методи оцінки інвестиційного процесу підприємства

<i>Методи</i>	<i>Узагальнюючі показники</i>	
	<i>динамічні</i>	<i>статичні</i>
<i>Абсолютний</i> (метод приведеної вартості)	інтегральний економічний ефект	річний економічний ефект
<i>Відносний</i> (метод рентабельності)	внутрішній коефіцієнт ефективності	розрахункова рентабельність
<i>Часовий</i> (метод ліквідності)	період повернення капіталовкладень	період повернення капіталовкладень

Складено на основі [1, 2, 6]

Таким чином, об'єктивно інвестор може оцінити рентабельність попередніх капіталовкладень або власних інвестицій лише постфактум.

Залежно від джерел отримання даних, існуючі на сьогоднішній день у вітчизняній та світовій практиці методи оцінки інвестиційної привабливості можна поділити на три групи:

1. Методи експертних оцінок. Дана група методів полягає в експертній оцінці різноманітних показників розвитку: експерт з власних міркувань і власного досвіду обирає найбільш важливі, на його думку, показники, аналізує їх динаміку розвитку та формує висновки стосовно інвестиційної привабливості проекту чи підприємства. Слід зазначити, що до цього методу найчастіше звертаються іноземні інвестори. Перевагою використання експертного підходу є можливість адаптації показників і факторів, що вивчаються для потреб конкретних інвесторів або поглиблений аналіз привабливості певних галузей. Водночас до суттєвих недоліків використання методу експертних оцінок слід віднести суб'єктивність оцінки та залежність висновків від позицій експерта [2].

2. Методи, що базуються на статистичних даних. Статистичний підхід ґрунтується на аналізі фактичних статистичних даних стосовно розвитку та динаміки конкретних показників діяльності підприємства. Перевагою даного методу є низький рівень суб'єктивної думки інвестора. Проте даний метод не враховує майбутніх тенденцій, що збільшує ризик інвестування [2].

3. Комбіновані методи. Дані методи базуються на поєднанні аналізу статистичних даних з урахуванням експертних оцінок.

При виборі методу оцінки інвестиційної привабливості враховуються особливості підприємства (галузі, видів діяльності) та особиста думка інвестора (дорученої особи). Для вітчизняних промислових підприємств найчастіше використовується методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості затверджена наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій №22 від 23.02.98р. [8].

Недоліком інтегральної оцінки є те, що часто інвестор не спроможний провести її самостійно та вимушений залучати спеціалістів, що обумовлює необхідність здійснення додаткових грошових витрат. Крім цього, трудомісткість та значні витрати часу на проведення аналізу можуть призвести до втрати актуальності наданих аналітиками висновків внаслідок швидкої зміни ринкового середовища. Крім того, дана методика не враховує галузеву специфіку підприємства, а тому не може бути застосована у кожній галузі та кожному суб'єкті господарювання. Рідше вітчизняні інвестори використовують метод рейтингової оцінки підприємства. Даний метод ґрунтується на аналізі даних фінансової звітності, і передбачає оцінку фінансового стану підприємства, шляхом розрахунку таких показників: ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності, неплатоспроможності та ймовірності банкрутства. Після розрахунку даних показників підприємства порівнюються між собою й інвестор вибирає найоптимальніше з його точки зору для інвестування [1, 2, 6].

Висновки. Наукова новизна даної статті полягає у визначенні поточного стану інвестиційної привабливості інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств, а також у виокремленні сучасних факторів, що його обумовили.

Зважаючи на низький рівень інвестування в інноваційну діяльність промислових підприємств України, доцільно звернути увагу на шляхи підвищення інвестиційної привабливості. Промислове підприємство може провести ряд заходів для підвищення своєї інвестиційної привабливості (відповідно вимогам та інтересам потенційних інвесторів). Основними, найбільш часто впроваджуваними, заходами є [9]:

- розробка довгострокової стратегії розвитку;
- бізнес планування;
- юридична експертиза і приведення правовстановлюючих документів у відповідність із законодавством;
- створення кредитної історії;
- проведення заходів з реформування (реструктуризації) організаційно-виробничої структури, акціонерного капіталу, активів тощо;

– покращення основних фінансово-економічних показників.

Тому питання залучення інвестицій у інноваційну діяльність промислових підприємств України та підвищення їх інвестиційної привабливості потребують більш детального розгляду.

Література:

1. Шпортько Г. О. Оцінка інвестиційної привабливості промислового підприємства [Електронний ресурс] / Г. О. Шпортько, Н. П. Козенкова, В. Д. Козенкова // Ефективна економіка. — 2014. — №11. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3550>.
2. Пилипенко О. І. Методика аналізу інвестиційної привабливості підприємства: макро- і мікроекономічний аспекти [Електронний ресурс] / О. І. Пилипенко // Вісник Житомирського державного технологічного університету. — Режим доступу: http://ztu.edu.ua/ua/science/publishing/visnik/econom/4_50/25.pdf.
3. Інноваційно-інвестиційна діяльність підприємств міського господарства : Конспект лекцій для студентів спеціальності «Економіка підприємства» [Електронний ресурс] / Димченко О. В. — Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/34852>.
4. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002р., № 40-IV [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
5. Инновационный процесс в странах развитого капитализма (методы, формы, механизм) [Текст] / Под ред. И. Е. Рудаковой. — М.: Издательство МГУ, 1991. — 144 с.
6. Короткова О. В. Інвестиційна привабливість підприємства та методики її оцінювання [Електронний ресурс] / О. В. Короткова // Ефективна економіка. — 2013. — №6. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2132>.
7. Наукова та інноваційна діяльність в Україні в 2014 році : статистична інформація [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України : офіційний веб-портал. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm
8. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій : затверджена наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій №22 від 23.02.98р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0214-98>.
9. Маленко Е. Инвестиционная привлекательность и ее повышение [Электронный ресурс] / Е. Маленко, В. Хазанова // Корпоративный менеджмент : библиотека управления. — Режим доступа: http://www.cfin.ru/investor/invrel/investment_attraction.shtml